

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ*

Τίς ἡ σχέσηις τῆς τέχνης πρὸς τὴν ἐπιστήμην.

Ἡ πλαστική, ὅπως καὶ ἡ ποίησις, ἔχουν βάλουσιν τὴν ἔμπνευσιν, τὸ ἔμφυτον τάλαντον. Ὁ γλύπτης εἶναι ποιητής. Ἀλλὰ δὲν ἔπεται ἐκ τούτου ὅτι πρέπει νὰ λείπη καὶ ἡ ἐπιστήμη. Εἰς τῶν κορφυκίων ζωγράφων ἀλλὰ καὶ σοφῶν τῆς ἐποχῆς του, ὁ Λεονάρδος Δα-Βίντσι λέγει τὰ ἐξῆς διὰ τὴν τέχνην καὶ τὴν ἐπιστήμην:

«Ἡ ἐπιστήμη, γενικῶς εἰπεῖν, ἔχει ὡς ἀρχὴν νὰ διακοίνη τὸ ἀδύνατον ἀπὸ τὸ δυνατόν. Ἡ φαντασία, ἐλευθερά αὐτὴ καθ' ἑαυτήν, συνίσταται εἰς ὄνειρα, εἰς ἰδεώδη· ἡ ἐπιστήμη συγκρατεῖ τὰ ἀχαλίνωτα ὄνειρα εἰς ἐν περιβάλλον ὑπαρκτὸν, δεικνύουσα τὰ ὅρια μέχρι τῶν ὁρίων φθάνει ἢ ἀλήθειαν. Ἡ ἐπιστήμη σταματᾷ τὴν τέχνην καὶ τῇ λέγει: «Ἐως ἐδῶ. Πέραν δὲν ὑπάρχει.»

Μὴ τις νομίσῃ ἐν τούτοις ὅτι ἡ ἐπιστήμη ἀπαρτίζει τὰ στοιχεῖα τῆς τέχνης, οὔτε ὅτι ὁ καλλιτέχνης πρέπει νὰ φοβῆται τὴν ἐπιστήμην. Εἰς τὴν τέχνην οἱ κανόνες δὲν ἐμποδίζουν τὴν ἔμπνευσιν, ὅπως ἡ ἠθικὴ δὲν ἐμποδίζει τὴν ἐλευθερίαν.

Ὁ Σίλλερ εἶπε: «Πρέπει οἱ κανόνες τῆς τέχνης νὰ καθίστανται δι' ἓνα ποιητὴν ἢ καλλιτέχνην δευτέρα φύσις. Ἡ φαντασία ἀπελευθερουμένη τῶν δεσμῶν τῆς ἐπανευρίσκει ἐν τῇ τέχνῃ ὅλην τὴν τὴν δύναμιν.»

Τίς ἡ σχέσηις μεταξύ τέχνης καὶ ἠθικῆς.

Τὸ νὰ θέλῃ τις νὰ παρομοιώσῃ τὸ ὄρατον καὶ τὸ ἀγαθόν, τὴν τέχνην καὶ τὴν ἠθικὴν, εἶναι ὡς νὰ παραβλάπτῃ καὶ τὸ ἐν καὶ τὸ ἄλλο. Ἡ τέχνη ἔχει μεγάλην ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς ψυχῆς. Ἡ ψυχὴ τοῦ καλλιτέχνου ἐξευγενίζεται ἐν τῇ τέχνῃ. Πῶς εἶναι λοιπὸν δυνατόν νὰ ἀντίκειται εἰς τὴν ἠθικὴν τὸ εὐγενὲς αὐτὸ συναίσθημα τῆς ψυχῆς τοῦ καλλιτέχνου; Οὐδέποτε συνθηκολογεῖ πρὸς τὴν χαμέρπειαν. Ὁ Διδερό, παρὰ τὴν σοφίαν αὐτοῦ, ἤθελε τὴν μεταμέλειαν, τὴν τύψιν τῆς συνειδήσεως ὡς τὸ σύμβολον τὸ ὁποῖον ἔπρεπε νὰ ὑπάρχῃ εἰς τὰ καλλιτεχνικὰ ἐργαστήρια. Ἀλλὰ τὸ ζήτημα ἔλυσε εὐχαρστῶς μία ὑπέροχος γυνή. Ἡ madame Stael. «Πρέπει νὰ λέγῃ τις πρὸς τοὺς καλλιτέχνας: Ἐστὲ ἐνάρετοι, εὐσεβεῖς, ἐλεύθεροι προλήψεων. Σεβασθῆτε ὅ,τι ἀγαπᾶτε. Ζητήσατε τὴν ἀθανασίαν εἰς τὸν ἔρωτα καὶ τὸ θεῖον ἐν τῇ φύσει. Ἡ ψυχὴ σας ἔστω εἰς ναὸς.» Ὅπερ σημαίνει ὅτι ἡ τέχνη ἐπιδρᾷ σωτηριωδῶς εἰς τὰ αἰσθήματα τῆς ἠθικῆς, ὅπως ἐπίσης ἡ τέχνη εἰς τὰς τρικυμίας τοῦ βίου εἶνε μία παρηγορία.

Τὸ γυμνὸν ἐν τῇ τέχνῃ ἀποτελεῖ τοῦτ' αὐτὸ τὴν ἀποθέωσιν τῆς τέχνης. Ὅτι ἐν τῷ κοινωτικῷ βίῳ θεωρεῖται ἀνήθικον καὶ ἀσεβές, μία λ.χ. γυνὴ ὀλόγυμος, ἐν τῇ τέχνῃ εἶνε ἀνάγκη ψυχικὴ τὸ ἀνήθικον ἐκμηδενίζεται, καὶ κυριαρχεῖ τὸ συναίσθημα τοῦ ὕψιου καὶ ὠραίου. Ὁ Θεὸς ἐδημιούργησε τοὺς πρωτοπλάστους γυμνοὺς· οἱ ἄνθρωποι ἐφεύρον τὰ φορέματα· ἀλλ' ἡ τέχνη ἢ ὅποια ὑψοῦται μέχρι τοῦ θείου, ἀναζητεῖ καὶ θέλει τὸν ἄνθρωπον ὅπως ἐδημιουργήθη, ὅσον τὸ δυνατόν φυσικώτερον, ἀληθεστερον· διότι τὸ ἐνδύμα εἶνε ψεῦδος καὶ προσποιήσις. Τὸ γυμνὸν ἰδίως ἐν τῇ γλυπτικῇ θριαμβεύει. Γλυπτικὴ χωρὶς γυμνὸν εἶνε τί ἀκατανόητον. Ἐνδύσατε τὸν Ἑρμῆν τοῦ Πραξιτέλου! Ἀλλ' ἡ γυμνότης δὲν ἀντιτίθεται εἰς τὴν ἠθικὴν· μόνον εἰς τὸν χυδαῖον καὶ ἀνευ εὐγενῶν αἰσθημάτων ἄνθρωπον δύναται τὸ γυμνὸν νὰ εἶνε σκανδαλώδες, νὰ ἐμπνέῃ πονηρὰς σκέψεις, νὰ ἐξάπτει κτηνώδεις ὀρέξεις. Ἀλλ' ἡ τέχνη εἶνε χάρισμα τῶν πεπολιτισμένων. Καὶ ὁ πεπολιτισμένος ἄνθρωπος εἰς τὸ γυμνὸν βλέπει μόνον τὴν τέχνην, μόνον τὸ ὄρατον.

Ἡ τέχνη καὶ ὁ πολιτισμὸς.

Ἡ τέχνη τὰ μέγιστα συντέλεσεν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ πολιτισμοῦ. Τὰ ἔργα τῆς τέχνης εἶνε πρόσφορα εἰς τὴν διαπαιδαγώγησιν τοῦ λαοῦ. Δι' αὐτὸ πρέπει καὶ νὰ εἶνε εὐπρόσιτα εἰς τὸ πλῆθος. Ἡ τέχνη, εἶπεν ὁ Ἐγγελοῦ, ὑπῆρξε πάντοτε ὄργανον πολιτισμοῦ, μέσον ἀναπτύξεως πνευματικῆς, μύστις τῆς θρησκείας. Εἶνε μαζῆ μετὰ τὴν θρησκείαν ὁ ὑπέρτατος διδάσκαλος τῶν λαῶν. Ἐκ τούτου δικαιολογεῖται καὶ ἡ ἀνάρτησις εἰκόνων εἰς τὰς ἐκκλησίας καὶ ὁ στενὸς σύνδεσμος θρησκείας καὶ τέχνης. Εἶνε ἄλλο τὸ αἶσθημα τὸ ὁποῖον μᾶς καταλαμβάνει ἅμα εἰσέλθωμεν εἰς ναὸν πλήρη εἰκόνων καὶ ἄλλο ὅταν ὁ ναὸς εἶνε γυμνός, μετὰ μόνους τοὺς τοίχους. Ἡ τέχνη ὑποβοηθεῖ τὸ ἔργον τῆς θρησκείας. Ὡθεῖ εἰς τὴν προσευχὴν, ἐντείνει τὸν σεβασμὸν, ἀναπαριστῶσα διὰ τῶν χρωμάτων ζωηρότερον ὅ,τι ἀμυδρῶς φανταζόμεθα. Τὸν τοιοῦτον σύνδεσμον τέχνης καὶ θρησκείας δὲν κατεργάζεται μόνον ἡ ζωγραφικὴ, ἀλλὰ καὶ ἡ γλυπτικὴ. Ἀλλ' ἡ γλυπτικὴ ἔχει ἀτυχῶς ἀποκλεισθῆ ἀπὸ τὰς ὀρθοδόξους ἐκκλησίας, ἐνῶ τοῦναντίον εἰς τὰς καθολικὰς, ἡ τέχνη ἀδικαίρετος, ἐξ Ἰσοῦ ἐκφραστικὴ, θριαμβεύει καὶ διὰ τῆς γλυπτικῆς, ὅπως καὶ διὰ τῆς ζωγραφικῆς.

(Ἐπεται τὸ τέλος).

K.

* Συνέχεια.